

ANALIZA I INTERPRETACJA WIERSZA - ETAPY

Opracowała: Anna Horodelska

Analiza i interpretacja wiersza

- zadanie maturalne
- wymaga umiejętności napisania eseju interpretacyjnego
- znajomości teorii liryki
- zadanie wymagające wyobraźni, czytania, swego rodzaju wrażliwości na język poetycki

Analiza i interpretacja wiersza

- Wymaga zdolności interpretującego wiersz do empatii, a zatem do wczucia się w to, co przeżywa podmiot liryczny (czyli "ja" liryczne)
- wymaga prawidłowego rozwinięcie tematu
- wymaga też swego rodzaju "wiedzy technicznej", a zatem umiejętności zidentyfikowania typu opisywanego wiersza, środków stylistycznych, jakich użył autor itp.

Analiza - etapy

(opis budowy i kompozycji wiersza)

"warstwa techniczna" wiersza

TYTUŁ - zastanów się, jakiego rodzaju informacji dostarcza tytuł (możemy w nim odnaleźć informację o gatunku wiersza, jego adresacie, temacie).
Zwróć uwagę na to, jaką formę ma tytuł (zdania orzekającego, pytającego, rozkazującego?)

MOTTO – zastanów się wiersz posiada motto (jak np. w balladzie Adama Mickiewicza "Romantyczność"), jaka jest jego rola?

GATUNEK LIRYCZNY- zastanów się jakiego gatunku lirycznego użył autor? (np. hymn, fraszka, bajka, elegia, sonet, pieśń, psalm, oda, tren, limeryk a może jest to gatunek synkretyczny? np. ballada, powieść poetycka, sielanka)

- pamiętaj, że Informację o gatunku wiersza często możemy odnaleźć już w jego tytule, np. "Elegia o ... [chłopcu polskim]", "Oda do młodości", "Pieśń o spustoszeniu Podola", "Psalmy przyszłości".

- zwróć uwagę na czas powstania tekstu, gdyż w niektórych epokach poeci preferowali określone gatunki - jeśli masz do zinterpretowania wiersz poety antycznego, może to być np. oda, tren, elegia, anakreontyk. Twórcy barokowi zaś upodobali sobie sonet, romantyczni - gatunki synkretyczne.

RODZAJ LIRYKI

PODMIOT LIRYCZNY - określ podmiot liryczny w wierszu. Nie zawsze w utożsamiany jest z autorem jest to bardzo częsty błąd popełniany jest przy interpretacji np. w "Trenach" - tam podmiotem lirycznym jest Jan - takie imię pojawia się w utworze, a nie Jan Kochanowski, jak to się zwykle przyjmuje.

- **ADRESAT LIRYCZNY** – określ kto jest adresatem lirycznym w wierszu, może to być:
 - jedna, konkretna osoba (jak w utworze C.K. Norwida "Do obywatela Johna Brown"),
 - tzw. adresat uogólniony (np. strudzony gość we fraszce Jana Kochanowskiego "Na lipę"),
 - grupa osób (np. krytycy literaccy w wierszu Juliana Tuwima "Do krytyków"),
 - pokolenie (np. w wierszu Adama Asnyka "Do młodych").
 - przedmiot czy pojęcie abstrakcyjne (miłość, śmierć itp.
 - w każdej strofie wiersza adresatem może być ktoś inny, tak jest np. w wierszu pt. "Lament Świątokrzyski,, (bolejąca Matka Boska zwraca się m.in. do anioła Gabriela, innych matek, Jezusa)

BUDOWA WIERSZA, a zatem:

- czy jest stychiczny (ciągły) czy składa się ze zwrotek, jeśli tak, to ilu?
- jaka jest liczba wersów w strofie?
- jaki jest system wersyfikacji w wierszu?
- z ilu sylab składa się każdy wers, czy występuje średniówka?
- czy występują rymy? Jakie? Jaki jest ich układ?
- jaka jest struktura wiersza - regularna, nieregularna? Czy utwór dzieli się na wyraźne części? Zwróć uwagę na zupełnie nowatorskie formy wiersza, jakie pojawiają się np. u futurystów.
- czy występuje refren?

ŚRODKI STYLISTYCZNE

Co autor chciał podkreślić przez
użycie takich, a nie innych środków?

SPOSÓB OBRAZOWANIA

- autor może opisywać rzeczywistość w sposób realistyczny (będziemy tu mieli zatem do czynienia ze stosowaniem antycznej zasady mimesis, czyli naśladowania rzeczywistości w sztuce),
- autor może opisywać rzeczywistość w sposób czy fantastyczny (autor wprowadza do świata przedstawionego elementy, których nie odnajdziemy w realnym świecie, np. postacie – krasnale, wróżki itp.)
- autor może opisywać rzeczywistość w sposób symboliczny, ekspresjonistyczny, impresjonistyczny itp.

Interpretacja

odkrycie warstwy
znaczeniowej wiersza

**Do interpretacji wiersza przydadzą
się następujące informacje:**

BIOGRAFIA AUTORA

- najczęściej ważne wydarzenia z życia danego poety mają wpływ na całą jego twórczość (np. doświadczenia wojny i okupacji na twórczość poetów należących do tzw. pokolenia Kolumbów)

GRUPA POETYCKA

- Identyfikacja autora z określoną grupą poetycką najczęściej odzwierciedla się w tematyce utworu i jego kompozycji.

Na przykład we wczesnych wierszach Skamandrytów (choć nie mieli oni wspólnego programu poetyckiego) podmiotem lirycznym jest najczęściej tzw. zwykły człowiek, mieszkaniec miasta ("poetyka codzienności"); Skamandryci wprowadzali też do języka swych wierszy elementy mowy potocznej (np. gwary ulicznej); w swej poezji głosili pochwałę życia (tzw. witalizm i aktywizm).

- znane grupy poetyckie to: Skamander, Żagary, futuryści, dadaści, Awangarda Krakowska

USTALENIE TEMATU I SENSU UTWORU

Zadaj sobie pytanie, o czym jest wiersz? Jeśli pojawia się pomysł - stawiamy tzw. HIPOTEZĘ INTERPRETACYJNĄ i staramy się odnaleźć te elementy, które ją potwierdzą.

PAMIĘTAJ , że w toku rozważań może się jednak okazać, że temat wiersza jest inny, niż zakładaliśmy na początku.

KONTEKSTY

- ŚWIATOPOGLĄD - pamiętaj, że utwór poetycki nigdy nie powstaje w próżni; jego autor ma przecież jakiś światopogląd, często wypływający z dominujących w danej epoce nurtów filozoficznych;
- HISTORIA – pamiętaj, że niebagatelną rolę pełni również historia, zwłaszcza tej jej momenty, które dostarczają wszystkim, a zatem także poetom, wielu silnych przeżyć (wojny, odzyskanie niepodległości itp.).
- KONTEKSTY FILOZOFICZNE I HISTORYCZNE - pamiętaj, że mają bardzo często wpływ na wybór tematu, np. w średniowieczu bardzo popularny był motyw tańca śmierci (danse macabre), w baroku - przemijania (vanitas), w romantyzmie - motyw pielgrzyma, w Młodej Polsce - motyw nieuchronnego upadku cywilizacji (przypomnij sobie poezję dekadencją i wpływ, jaki wywarła na nią filozofia Schopenhauera).

NAWIĄZANIA

Zwróć uwagę, że autor bardzo często świadomie nawiązuje do innych dzieł poprzez mniej lub bardziej czytelne aluzje, cytaty, odwołania. Na przykład w aluzji literackiej poeta z rozmysłem nawiązuje do innego dzieła. Czyni to w sposób mniej lub bardziej bezpośredni, licząc na spostrzegawczość czytelnika, jego znajomość literatury. np. Za sprawą:

- a. Tytułu (K. Iłakowiczówna "Opowieść małżonki św. Aleksego" to nawiązanie do średniowiecznej "Legendy o św. Aleksym")
- b. Motta
- c. Formy wiersza
- d. Nazewnictwo
- e. Tematyka
- f. Przywołanie konkretnych utworów w wierszu
- g. Nawiązanie do stylu i poetyki wiersza
- h. Wiersz jako : parafraza, pastisz, trawestacja (przeróbka np.. Poemat heroikomiczny)

PRZESŁANIE

Określ, czy to co chciał wyrazić podmiot liryczny ma wartość uniwersalną, czy wręcz przeciwnie.

Dajemy tym samym odpowiedź na pytanie, po co właściwie taki wiersz powstał - by uczyć, bawić, wzruszać, nawoływać do walki (np. poezja tyrtejska)?

OCENA

**Odpowiedz na pytanie, jakie
wrażenie wywarł na Ciebie
dany utwór.**